

ความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคล
ผู้ไร้ความสามารถ อันมีสถานภาพเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน)
Liability for Tort Arising from the Actions of an
Incapacitated Person with the Status of a Defenseless
Person (Homeless Person)

วันที่รับบทความ: 22 กุมภาพันธ์ 2567

ศิลป์ชัย ลีลิตธรรม ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 3 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ: 9 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง ความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลผู้ไร้ความสามารถ อันมีสถานภาพเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) พบว่า การเป็นคนไร้ที่พึ่งเกิดจากปัจจัยด้านปัจเจกบุคคล และ ปัจจัยด้านระบบสังคม โดยมีสาเหตุจากความยากจน ความเจ็บป่วยโดยเฉพาะจิตเวช ปัญหาครอบครัว ติดสุรายาเสพติด สังคมเปราะบาง เศรษฐกิจตกต่ำ การเอาผิดเอาเปรียบ ปัจจัยและสาเหตุเหล่านี้ยังเป็น สาเหตุของการก่อเกิดการกระทำละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ส่วนด้าน อาชีววิทยาแบ่งสาเหตุการกระทำผิดออกเป็น 3 มุมมองคือ ด้านชีววิทยา (biology) ด้านจิตวิทยา (psychology) และด้านสังคมวิทยา (sociology) ล้วนมีความสัมพันธ์กัน ส่วนความรับผิดถ้าผู้กระทำ ละเมิดเป็นบุคคลไร้ความสามารถจะมีบิดามารดา ครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือผู้รับดูแล ร่วมรับผิดด้วย ตามมาตรา 429 มาตรา 430 แต่คนไร้ที่พึ่งอันมีสถานะเป็นบุคคลไร้ความสามารถจะไม่มีบุคคลเหล่านี้ร่วม รับผิดชอบ เพราะผู้กระทำละเมิดไม่อยู่ในอำนาจปกครองดูแล ผู้เสียหายจึงต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายตามลำพัง ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงควรมีมาตรการแนวทางช่วยเหลือ ค้ำครอง ป้องกันการเป็นคนไร้บ้าน เพื่อคุ้มครอง ผู้เสียหายและการเยียวยาขาดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสังคม

คำสำคัญ: ความรับผิดเพื่อละเมิด คนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) บุคคลผู้ไร้ความสามารถ

¹ อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: silchai.l@dru.ac.th

Liability for Tort Arising from the Actions of an Incapacitated Person with the Status of a Defenseless Person (Homeless Person)

Received: February 22, 2024

Silchai Leelitthum ¹

Revised: April 3, 2024

Accepted: April 9, 2024

Abstract

This research studying the liability for torts arising from the actions of an incapacitated person with the status of a defenseless person (homeless person) found that being defenseless is caused by individual factors and social system factors which are caused by poverty, illness, especially mental illness, family problems, alcoholism, drug addiction, fragile society, economic downturn and exploitation. These causes and factors are also a major cause of the violation according to the Civil and Commercial Code, Section 420. In criminology, the causes of crimes are divided into three perspectives: biology, psychology, and sociology; they are all related to each other. In terms of tort liability, if the tortfeasor (wrongdoer) is an incapacitated person, parents, teachers, employers, or caretakers will be jointly liable according to the Civil and Commercial Code Section 429, Section 430. In cases where the wrongdoer is an incapacitated person with the status of homelessness, there is no individual jointly liable because the homeless person is not under parental authority. The injured party must, therefore, bear the damage alone. Consequently, the government should implement measures to assist, protect, and prevent people from becoming homeless in order to protect and provide compensation for damages to injured parties and also reduce social inequality.

Keywords: liability, defenseless person (homeless person), incapacitated person

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University
e-mail: silchai.l@dru.ac.th

บทนำ

ความรับผิดชอบเพื่อละเมิด ผู้กระทำต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามหลักกฎหมายที่ว่าความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง “He who breaks must pay” “ผู้ใดกระทำผิดผู้นั้นย่อมต้องรับผิดชอบในผลของการกระทำนั้น บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้กระทำย่อมไม่ต้องรับผิดชอบ” กล่าวคือ ผู้ที่กระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นย่อมต้องรับผิดชอบในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น (สุมาลี วงษ์วิทิต, 2548, หน้า 37)

การกระทำละเมิด ถือเป็นนิติสัมพันธ์อันเป็นมูลหนี้ตามกฎหมายประเภทหนึ่ง (source of obligation) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 2 หนี้ลักษณะ 5 มาตรา 420 อันเป็นบทบัญญัติลักษณะการทำความผิดทางแพ่งเรียกว่า “ละเมิด” ทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย ผู้กระทำต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน อันเป็นสภาพบังคับตามกฎหมายแพ่ง จัดเป็น “บุคคลสิทธิ” สิทธิความเป็นเจ้าหนี้ของผู้เสียหายที่จะเรียกร้องให้ผู้กระทำละเมิดตกเป็นลูกหนี้มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ การกระทำละเมิดจึงถือเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิปัจเจกชน ในต่างประเทศก็มีหลายกรณีพบว่าศาลต่างประเทศมักจะใช้กฎหมายลักษณะละเมิดเป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ในการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม (วรพจน์ สืบประเสริฐกุล, 2558, หน้า 74)

ด้วยเหตุนี้ บุคคลทุกคนเมื่อกระทำละเมิด จะต้องรับผิดชอบไม่ว่าผู้นั้นจะมีสถานภาพใด เช่น บุคคลธรรมดา นิติบุคคล หรือเป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถตามกฎหมาย เพราะละเมิดเป็นการใช้สิทธิของบุคคลลักษณะหนึ่งเป็นการใช้สิทธิโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย กระทบสิทธิผู้อื่นก่อให้เกิดความเสียหาย ตรงข้ามกับนิติกรรมอันเป็นการใช้สิทธิของบุคคลโดยชอบด้วยกฎหมาย เจตนามุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในสิทธิ

“บุคคลผู้ไร้ความสามารถ” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (12) หมายความว่า บุคคลใด ๆ ซึ่งไม่มีความสามารถตามกฎหมายหรือความสามารถถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (12) ได้แบ่งประเภทบุคคลผู้ไร้ความสามารถออกเป็น 2 ประเภทคือ

ก. บุคคลใด ๆ ซึ่งไม่มีความสามารถตามกฎหมาย เช่น เด็กไร้เดียงสา คนไร้ความสามารถ บุคคลที่ศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์และบุคคลที่ถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลาย

ข. บุคคลใด ๆ ซึ่งความสามารถถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่น ผู้เยาว์ คนเสมือนไร้ความสามารถ หญิงมีสามี เป็นต้น (วินัย ลำเลิศ, 2557, หน้า 15)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บุคคลผู้มีความสามารถถูกจำกัด ได้แก่ ผู้เยาว์ คนวิกลจริต คนไร้ความสามารถ และคนเสมือนไร้ความสามารถ

ดังนั้น เมื่อละเมิดเกิดจากการกระทำของบุคคลเหล่านี้ ผู้เสียหายย่อมมีความเสี่ยงที่จะไม่ได้รับการชดเชยเยียวยา ค่าสินไหมทดแทน เพราะบุคคลเหล่านี้มีความสามารถในการรับผิดชอบน้อยจนถึงอาจไม่สามารถรับผิดชอบได้เลย ดังนั้น กฎหมายจึงต้องบัญญัติให้บุคคลผู้มีความผูกพันหรือมีหน้าที่ดูแลบุคคลเหล่านี้ให้ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดด้วย เพื่อคุ้มครองผู้เสียหาย แต่ถ้าบุคคลเหล่านี้มีสถานภาพเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) กระทำละเมิดต่อบุคคลอื่น ในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าอาจจะไม่มีผู้ใดที่จะต้องร่วมรับผิดชอบ

ผิดกับคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) ต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดขึ้น ถือเป็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม เพราะผู้เสียหายต้องเสี่ยงภัยรับความเสียหายโดยตนเองปราศจากการคุ้มครองใด ๆ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25 วรรคสาม บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้” ดังนั้น เมื่อละเมิดเกิดขึ้นไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม ผู้เสียหายย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถใช้สิทธิทางศาลเรียกร้องให้ผู้กระทำละเมิดรับผิดชอบใช้ความเสียหายได้ (มานิตย์ จุมปา, 2562, หน้า 28) แต่ผู้กระทำละเมิดจะสามารถรับผิดชอบได้มากน้อยเพียงใดหรือไม่ เป็นอีกกรณีหนึ่ง ดังนั้น ถ้าผู้กระทำละเมิดเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) อันมีสถานภาพเป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถ ย่อมไม่สามารถรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ แม้ผู้เสียหายจะสามารถใช้สิทธิทางศาลเรียกร้องค่าเสียหายได้ก็ตาม แต่ผู้กระทำละเมิดจะไม่สามารถรับผิดชอบใช้ได้ ประกอบกับกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง มีค่าฤชาธรรมเนียม ค่าทนายความ ค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ใช้เวลายาวนาน เท่ากับเป็นการตอกย้ำให้ผู้เสียหายต้องแบกรับความเสียหายมากยิ่งขึ้นไปอีกในการใช้สิทธิทางศาล ด้วยเหตุนี้รัฐจึงควรมีมาตรการรองรับช่วยเหลือผู้เสียหาย

รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้บุคคลทุกคนมีความเสมอภาคและมีความเท่าเทียมกันในการได้รับสิทธิประโยชน์และความคุ้มครองตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็มีสิทธิเท่าเทียมกัน ซึ่งไม่สามารถที่จะเลือกปฏิบัติกับบุคคลหนึ่งบุคคลใดได้อันเนื่องมาจากความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสภาพทางจิตใจ เพราะบุคคลทุกคนล้วนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน (มานิตย์ จุมปา, 2554, หน้า 153) ดังนั้น สิทธิตามรัฐธรรมนูญผู้เสียหายดังกล่าวข้างต้น ควรได้รับการดูแลและได้รับความคุ้มครองจากรัฐ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการกระทำละเมิดของบุคคลผู้ไร้ความสามารถอันมีสถานภาพเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน)
2. เพื่อศึกษาความรับผิดชอบตามกฎหมายของบุคคลผู้ไร้ความสามารถอันมีสถานภาพเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) และบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่เกิดขึ้น
3. เพื่อศึกษาหาแนวทางในการให้ความช่วยเหลือ คุ้มครอง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากกระทำละเมิดของบุคคลผู้ไร้ความสามารถอันมีสถานภาพเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยมีระเบียบวิธีวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) ที่ศึกษาในรูปกระบวนการวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสารต่าง ๆ จากตัวบทกฎหมาย คำพิพากษาของศาลฎีกา หนังสือ ตำรา บทความ วารสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และศึกษาค้นคว้าวิจัยข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การสนทนากลุ่ม focus group จากกลุ่มตัวอย่าง โดยการคัดเลือกกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ
คณาจารย์ กลุ่มพิทักษ์สิทธิ เพื่อรวบรวมข้อมูลทั้งหลายมาทำการศึกษาวิเคราะห์และเรียบเรียงอย่างเป็น
ระบบ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังต่อไปนี้

1. **ระเบียบวิธีวิจัยเพื่อการได้มาของข้อมูล** เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล
ประกอบด้วย

1) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษารวบรวมหลัก
กฎหมาย แนวคิดทฤษฎี ประชญา ข้อเท็จจริง ข้อกฎหมายจากคำพิพากษาของศาลฎีกา

2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษารวบรวมข้อมูลด้วยการ
สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview)

2. **แบบสัมภาษณ์ (interview form)** เป็นเครื่องมือที่ใช้จัดเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการ
สัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับ
คำถามและลำดับขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า อันเป็นวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง
(unstructured interview) เป็นการพูดคุยสนทนาตามธรรมชาติ (naturalistic inquiry)

3. **แบบสังเกต (observation form)** เป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการสังเกตประกอบการตรวจสอบ
พฤติกรรม เป็นการสังเกตประเภทแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ การกำหนดระเบียบวิธีดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำคัญ
ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้เพื่อใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก กลุ่มด้านกฎหมาย จำนวน 8 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย กฎหมายเอกชน
กฎหมายมหาชน ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในหลากหลายอาชีพ เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ
ทนายความ ครู อาจารย์ นักวิชาการด้านกฎหมายต่าง ๆ

กลุ่มที่สอง กลุ่มด้านการปกครอง จำนวน 8 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการปกครอง
รัฐศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ รัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในหลากหลายอาชีพ ได้แก่
เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ครู อาจารย์ นักวิชาการด้านการปกครอง

กลุ่มที่สาม กลุ่มด้านสังคม จำนวน 8 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมศาสตร์ การจัดการ
ชุมชน การพัฒนาสังคม ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในหลากหลายอาชีพ ได้แก่ เจ้าพนักงานกระทรวง
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาชุมชน ครู อาจารย์ นักวิชาการ
ด้านสังคม

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำคัญ (Data Triangulation)

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิง
เอกสาร (documentary research) ด้วยการจัดเก็บข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสารวิชาการกฎหมาย
คำพิพากษาศาลฎีกา บทความ วารสาร สิ่งพิมพ์และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นข้อมูลที่ศึกษาได้มา

นำมาใช้สนับสนุนข้อมูลสำคัญที่ได้รับมาจากการศึกษาวิจัยภาคสนาม (field research) ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (participant observation)

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำละเมิด และผลแห่งละเมิดที่เกิดจากการกระทำของบุคคลผู้ไร้ความสามารถอันมีสถานภาพเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) ความรับผิดชอบของบุคคลที่ต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้กระทำละเมิด กรณีละเมิดเกิดจากบุคคลผู้ไร้ความสามารถในสถานภาพอันเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ความหมาย คำว่า “ละเมิด”

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

ศาสตราจารย์ ดร.วารี นาสกุล ได้ให้คำจำกัดความ คำว่า “ละเมิด ได้แก่ การกระทำหรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ละเมิดเป็นบ่อเกิดแห่งหนึ่งอย่างหนึ่ง คือ ก่อนมีการละเมิดยังไม่มีหนี้เกิดขึ้นเมื่อมีการละเมิดแล้วจึงมีหนี้เกิดขึ้น ดังที่เรียกกันว่า เป็นหนี้ที่เกิดโดยผลของกฎหมายมิใช่โดยเจตนาก่อนหนี้” (วารี นาสกุล และจรัญ ภักดีธนากุล, 2553, หน้า 44)

ศาสตราจารย์ ดร.จิต เศรษฐบุตร ได้ให้คำจำกัดความ คำว่า “ละเมิดเป็นกรณีที่มีการกระทำอันทำให้เกิดความเสียหายแก่เอกชน เป็นเหตุให้ผู้กระทำถูกบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้นอกขอบเขตการกระทำที่เนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามหนี้ในสัญญา” (จิต เศรษฐบุตร, 2556, หน้า 119-120)

รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ได้ให้คำจำกัดความ คำว่า “ละเมิด (torts) เป็นการกระทำให้ผู้อื่นเสียหาย ล่วงสิทธิของผู้อื่นโดยปราศจากอำนาจหรือเกินกว่าอำนาจที่ตนมีอยู่ ทำให้ผู้อื่นนั้นได้รับความเสียหายต่อสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีกฎหมายรับรองและคุ้มครองอยู่” (ชูศักดิ์ ศิรินิล, 2526, หน้า 1)

รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ได้ให้คำจำกัดความ คำว่า “ละเมิด คือการที่บุคคลฝ่ายหนึ่งกระทำหรือละเว้นการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย และด้วยการกระทำหรือละเว้นการกระทำนั้น เป็นเหตุให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหายต่อร่างกาย อนามัย ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด” (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2549, หน้า 315)

รองศาสตราจารย์สุขุม ศุภนิติย์ ได้ให้คำจำกัดความ คำว่า “การกระทำอันเป็นละเมิดหมายความว่า การกระทำให้เกิดเสียหายต่อบุคคลอื่นโดยไม่มีสิทธิหรือที่เรียกว่าล่วงสิทธิผิดหน้าที่ซึ่งหมายความว่า การล่วงล้ำเข้าไปทำให้เสียหายต่อสิทธิของผู้อื่น อันตนมีหน้าที่จักต้องเคารพในสิทธินั้น” (สุขุม ศุภนิติย์, 2550, หน้า 12)

รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี วงษ์วิจิตร ได้ให้คำจำกัดความ คำว่า “ละเมิด คือ พันธะหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่อื่นเป็นการก่อให้เกิดหนี้ทางกฎหมาย (obligation legal) โดยมีความเสียหายอันเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อซึ่งเป็นการอันมิชอบด้วยกฎหมายทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420” (สุมาลี วงษ์วิจิตร, 2548, หน้า 13)

สรุป

ละเมิด (tort) คือ การใช้สิทธิของบุคคลกระทำการใด ๆ โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ กระทำต่อบุคคลอื่น ๆ โดยผิดกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้กระทำละเมิดต้องรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำโดยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดนั้น

บุคคลกับการกระทำละเมิด

คำว่า “**บุคคล**” หมายถึง สิ่งซึ่งสามารถมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย ดังนั้น บุคคลตามกฎหมายจึงออกเป็น 2 ประเภท คือบุคคลธรรมดา และนิติบุคคล

บุคคลธรรมดา หมายถึง คนหรือมนุษย์ปุถุชนซึ่งสามารถมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย

นิติบุคคล หมายถึง กลุ่มบุคคล องค์กร หรือทรัพย์สินที่จัดสรรไว้เป็นกองทุนเพื่อดำเนินกิจการอันใดอันหนึ่ง ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นบุคคลอีกประเภทหนึ่งที่มีใช้บุคคลธรรมดา นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่น นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่น ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ ดังได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง

ความสามารถของบุคคล (competence of person) ในทางกฎหมายนั้น ความสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (จิตติ ดิงศรัทีย, 2530, หน้า 46)

1. ความสามารถที่บุคคลจะมีสิทธิ หรือเป็นผู้ทรงสิทธิ (principal of right) เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย
2. ความสามารถที่บุคคลจะใช้สิทธิ กล่าวคือ บุคคลสามารถกระทำการใด ๆ ได้เพื่อก่อเกิดผลตามกฎหมายในการแสวงหาหรือให้ได้มาซึ่งประโยชน์หรืออำนาจแห่งตนและเพื่อคุ้มครองบุคคลอื่น ๆ

สรุป ความสามารถที่บุคคลจะใช้สิทธิตามกฎหมายนั้น เราสามารถแยกประเภทความสามารถในการใช้สิทธิของบุคคลได้ ดังต่อไปนี้

1. การใช้สิทธิทำนิติกรรม กล่าวคือ การใช้สิทธิแสดงเจตนากระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อก่อเกิดนิติสัมพันธ์ในทางกฎหมาย การใช้สิทธิบุคคลต้องมีความสามารถที่จะแสดงเจตนากระทำการใด ๆ โดยชอบด้วยกฎหมายด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในสิทธิ ได้แก่ ก่อ โอน เปลี่ยนแปลง สงวน หรือระงับสิทธิ เรียกว่า การจำหน่ายจ่ายโอนซึ่งสิทธิ หรือก่อนนิติสัมพันธ์กับผู้อื่นตามความสมัครใจของผู้กระทำ ซึ่งในทางกฎหมายเรียกการกระทำเหล่านี้ว่า “นิติกรรม” (ขุนสมาหารทิศคดี (โป๊ พรคุปต์), 2549, หน้า 171)

2. การใช้สิทธิทางละเมิด กล่าวคือ ละเมิดเป็นการกระทำของบุคคลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงไม่ต้องพิจารณาเรื่องความสามารถของผู้กระทำเพราะบุคคลทุกคนไม่มีสิทธิที่จะกระทำการใด ๆ อันไม่ชอบด้วยกฎหมายกระทบสิทธิผู้อื่น ดังนั้น ผู้ใดเมื่อเริ่มมีสภาพบุคคลมีสิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย กระทำการใดโดยจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่อต่อผู้อื่นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต

ร่างกาย อามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมาย เรียกการกระทำเช่นนี้ว่า “ละเมิด” (wrongful act) (ขุนสมาหารหิตะคดี (โป๊ ปรคุปต์), 2549, หน้า 300-301)

คนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) (Homelessness)

คนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) (homeless) หมายความว่า บุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพและให้รวมถึงบุคคลที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก และไม่อาจพึ่งพาบุคคลอื่นได้ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด (พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557)

กล่าวโดยสรุป คนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) (homeless) หมายถึง สภาพของบุคคลผู้ที่ไร้ที่อยู่อาศัย ไม่มีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพ ตกอยู่ในสภาวะยากลำบาก และไม่สามารถพึ่งพาบุคคลอื่นได้ ไม่มีสถานภาพใดก็ตาม ซึ่งสาเหตุการเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) มีที่มาจากปัจจัย 2 ด้าน กล่าวคือ ปัจจัยด้านปัจเจกบุคคล ความยากจน ความเจ็บป่วย และปัจจัยด้านระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง บุคคลเหล่านี้จึงร่อนเร่พเนจรไปตามที่ต่าง ๆ ไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้ที่แน่นอน รูปแบบของการไม่มีบ้าน อาจมี 2 ลักษณะ คือ การอยู่อาศัยตามท้องถนนหรือในพื้นที่สาธารณะ และการอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมในย่านอุตสาหกรรม ที่รกร้าง แต่การที่บุคคลเหล่านี้ต้องย้ายที่อยู่อาศัยไปเรื่อย ๆ พวกเขากลับไม่ถือว่าเป็นการไร้บ้านเพราะเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมของบุคคลกลุ่มนี้ (ณพนธ์ ดั่งวิเศษ, ม.ป.ป.)

ปัจจัยและสาเหตุการเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน)

ปัจจัยสำคัญและเป็นสาเหตุของการเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) ประกอบด้วย 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยด้านปัจเจกบุคคล ความยากจน ความเจ็บป่วยโดยเฉพาะจิตเวช สุรายาเสพติด จัดเป็นสาเหตุหลัก ความประสงค์ของตนเองที่จะไปใช้ชีวิตแบบไร้บ้าน นักบวช นักพรต อาจจะมีรวมไปถึงบุคคลบางคนที่มีคติความติดตัวต้องหลบหนีหลบซ่อนตัว เปลี่ยนถิ่นที่อยู่ไปเรื่อย ๆ มีความยากลำบากในการดำรงชีพ มีภัยอันตรายมากมายรอบตัว และปัจจัยด้านระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ส่งผลให้ตกงาน ไม่มีที่อยู่อาศัย เป็นสาเหตุหลัก ส่งผลให้บุคคลเหล่านี้เร่ร่อน จรจัด เป็นคนอนาถา ไม่มีบ้านที่อยู่อาศัย (The Active Thai PBS, 2566)

ปัจจัยและสาเหตุการกระทำละเมิดของคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน)

ปัจจัยสำคัญที่เป็นสาเหตุให้บุคคลไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) กระทำละเมิด มาจากปัจจัยและสาเหตุที่ทำให้เป็นคนไร้บ้านนั่นเอง กล่าวคือ ปัจจัยด้านปัจเจกชน ความยากจนหางานทำไม่ได้ ไม่มีญาติพี่น้องให้ความช่วยเหลือ ไม่มีที่อยู่อาศัย รายได้ไม่เพียงพอต่อการเช่าที่อยู่อาศัยกลายเป็นคนเร่ร่อน ความยากลำบากเป็นแรงผลักดันให้ทำความผิดได้ หรือปัญหาครอบครัว การหย่าร้าง การทิ้งร้าง สาเหตุสำคัญการเจ็บป่วยโดยเฉพาะจิตเวช สามารถก่อเกิดการกระทำความผิดได้โดยง่าย หรือติดสุรายาเสพติด ยิ่งเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาในการทำความผิดได้ง่ายเช่นกัน

ปัจจัยด้านระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกรังเกียจ เพราะเคยต้องโทษ และเศรษฐกิจที่ผันผวน สินค้าราคาแพง ค่าครองชีพมีแต่สูงขึ้น แต่คนกลับไม่มีงานทำ นโยบายรัฐไม่เกื้อหนุน สาเหตุเหล่านี้ส่งเสริมให้เกิดการกระทำความผิด (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2560)

ด้านอาชญวิทยาแบ่งสาเหตุของการก่อเกิดการกระทำความผิดออกเป็น 3 กรณี คือ ด้านชีววิทยา (biology) ด้านจิตวิทยา (psychology) และด้านสังคมวิทยา (sociology) ซึ่งในแต่ละด้านก็มีข้ออธิบายถึงสาเหตุของการเกิดการกระทำความผิดที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

1. ด้านชีววิทยา (biology) เป็นการศึกษาถึงสาเหตุการเกิดการกระทำความผิดโดยใช้มุมมองทางด้านชีววิทยาหรือทางกายภาพ อันได้แก่การถ่ายทอดพฤติกรรมเกี่ยวกับการกระทำความผิดผ่านทางรหัสพันธุกรรม (Stephen G. Tibbetts, 2015, p. 81)

2. ด้านจิตวิทยา (psychology) เป็นการศึกษาถึงสาเหตุการเกิดการกระทำความผิดโดยอาศัยหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ทางด้านจิตวิทยาการศึกษาถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับจิตใจ (mental) ของบุคคลที่ อาจนำไปสู่การก่อเกิดการกระทำความผิด (Curt Bartol & Anne Bartol, 2011, p.7)

3. ด้านสังคมวิทยา (sociology) เป็นการศึกษาสภาพสังคม มุมมองปัจจัยด้านนี้แสดงให้เห็นชัดถึงปัญหาด้านปัจเจกบุคคล หรือด้านสังคม ในการที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะกลายเป็นคนเร่ร่อนคนไร้บ้านได้ และปัจจัยด้านสังคม สิ่งแวดล้อมยิ่งกระตุ้นให้บุคคลเหล่านี้กระทำความผิดได้โดยง่าย

ดังนั้น อาชญวิทยาทางด้านชีววิทยา และทางด้านจิตวิทยา มองว่าการก่อเกิดการกระทำความผิดเป็นเงื่อนไขที่เกิดจากตัวบุคคลเป็นสำคัญ ส่วนด้านสังคมวิทยา ศึกษาสาเหตุในการเกิดการกระทำความผิดโดยพิจารณาจากองค์ประกอบภายนอกของตัวผู้กระทำความผิด อันได้แก่ องค์ประกอบทางด้านสังคม เช่น การเบี่ยงเบนทางวัฒนธรรม (cultural deviance) (Robert M. Regoli, John D. Hewitt & Matt Delisi, 2011, p. 126) และสาเหตุทางเศรษฐกิจ

แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดเพื่อละเมิด

แนวความคิดเกี่ยวกับละเมิดมีความเป็นมาอย่างยาวนาน ในยุคแรก ๆ แนวคิดเกี่ยวกับละเมิดยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างจากปัจจุบันอยู่มาก โดยเฉพาะวัตถุประสงค์การบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งในปัจจุบันมุ่งเน้นเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสภาพเดิมเป็นสำคัญ (ศันันท์กรณ โสทธิพันธุ์, 2561, หน้า 37)

ความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของตนเอง (fault liability) กล่าวคือ ผู้ใดกระทำละเมิดผู้นั้นย่อมต้องรับผิดในผลของการกระทำของตน บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้กระทำละเมิดย่อมไม่ต้องรับผิด

ความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของผู้อื่น (vicarious liability) เป็นบทบัญญัติยกเว้น กรณีความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของตนเอง กฎหมายบัญญัติให้บุคคลผู้ต้องร่วมรับผิดในการทำละเมิดของผู้อื่น การตีความบทบัญญัติดังกล่าวอย่างจำกัดเคร่งครัดเจตนารมณ์ของกฎหมายในการนี้ก็เพื่อคุ้มครองผู้เสียหายที่ต้องได้รับการชดเชย เยียวยา และผู้ที่ต้องร่วมรับผิดมีสิทธิไต่เบี่ยงค่าสินไหมทดแทนที่ตนชดเชยไปคืนจากผู้กระทำละเมิดได้ (ศันันท์กรณ โสทธิพันธุ์, 2561, หน้า 55)

ความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์

ความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์ กฎหมายบัญญัติให้ความคุ้มครองผู้เสียหายโดยให้บุคคลผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์เหล่านั้นเป็นผู้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากทรัพย์ (ศันันท์กรณ โสทธิพันธุ์, 2561, หน้า 281-282)

แนวคิดทฤษฎีความรับผิดชอบในทางละเมิด

ทฤษฎีรับภัย (theorie durisque) หรือทฤษฎีรับภัยที่สร้างขึ้น (theorie du risquer) หรือทฤษฎีความรับผิดชอบเพื่อความเสียหาย ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานมาจากความต้องการที่จะคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการที่จะไม่ถูกรบกวนทำให้เสียหาย อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลไม่ว่าจะเป็นสิทธิทางอาญาและสิทธิทางแพ่ง โดยหลักแล้วเมื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมจะต้องมีผู้รับผิดชอบใช้ในการความเสียหายนั้น แนวคิดความรับผิดชอบทางแพ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของบุคคลในยุคแรก ๆ ซึ่งยังไม่มีแยกความรับผิดชอบทางแพ่งออกจากความรับผิดชอบทางอาญา ดังนั้น ความรับผิดชอบทางแพ่งจึงไม่ได้พิจารณาถึงความนึกคิดภายในจิตใจของผู้กระทำ หรือการขาดความระมัดระวังในการกระทำของผู้กระทำ ความสำคัญของแนวความคิดนี้มีอยู่แต่เพียงว่า เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว และสามารถที่จะรู้ตัวผู้ก่อเกิดความเสียหาย ผู้นั้นก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่ตนก่อขึ้นทั้งสิ้น (สายสุตา นิงสานนท์, 2525)

ทฤษฎีข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบ (theory of presumption fault) หรือ ความรับผิดชอบที่ต้องการความผิด (objective responsibility) ทฤษฎีนี้มีที่มาจากทฤษฎีรับภัย กล่าวคือ เป็นแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่งที่ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานความผิด (presumption fault) ทฤษฎีข้อสันนิษฐานความผิด (theory of presumed fault) เป็นข้อสันนิษฐานทางกฎหมายคือสิ่งที่ได้อนุมานถือเอาจากข้อเท็จจริงโดยเฉพาะมีในตำรากฎหมายอังกฤษได้กล่าวถึงข้อสันนิษฐานความประมาทเลินเล่อ (presumption of negligence) ของจำเลย จึงตรงกับกรณีข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย เพราะความประมาทเลินเล่อก็เป็นความผิดอย่างหนึ่ง หลักกฎหมายอังกฤษนั้น สืบเนื่องมาจากหลักกฎหมายโรมันซึ่งเป็นหลักทั่วไปที่ว่า Res Ipsa Loquitur ซึ่งเป็นภาษาละติน แปลความได้ว่า “เหตุการณ์ย่อมแจ้งชัดอยู่ในตัวเอง” (the thing (accident) speaks for itself) ใช้บังคับในคดีที่เกิดความเสียหายโดยประมาทเลินเล่อ (ไพจิตร ปุญญพันธุ์, 2541, หน้า 323)

ทฤษฎีความผิด (theory of fault) หรือความรับผิดชอบที่ยู่บนพื้นฐานของความผิด (liability based on fault) เป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาต่อมาจากทฤษฎีความรับผิดชอบเพื่อความเสียหาย หรือทฤษฎีรับภัย (theorie durisque) โดยสำนักกฎหมายธรรมชาติ ได้แสดงความคิดเห็นว่าสิทธิเสรีภาพของมนุษย์รวมถึงทรัพย์สินควรได้รับการยอมรับ ดังนั้น การกระทำละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่นควรจะต้องได้รับการพิสูจน์อย่างเป็นธรรม ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำละเมิดจะต้องเป็นผู้ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นผู้กระทำการอันมี “ความผิด” (fault) ตามแนวคิดที่ว่า ความรับผิดชอบในการละเมิดหากมีความเสียหายเกิดขึ้น ผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ โดยไม่มีสิทธิปฏิเสธความรับผิดชอบได้ โดยถือว่าผู้ที่ได้กระทำการใดขึ้นย่อมต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายจากการกระทำของตนตามแนวทฤษฎีรับภัย (theorie durisque) แต่ความเสียหายที่จะมีผู้ชดใช้เยียวยาให้ได้นั้นต้องเกิดจากการกระทำละเมิดของบุคคลซึ่งกระทำโดยจงใจหรือกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังเพราะแนวความคิดนี้มีพื้นฐานจากหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้กระทำมากกว่าคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย (สุขุม ศุภนิธย์, 2550, หน้า 7)

ทฤษฎีความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict liability) กล่าวคือ “มีความรับผิดชอบ แม้ไม่มีความผิด” ความรับผิดชอบโดยผลแห่งกฎหมาย (liability imposed by the law) ความรับผิดชอบโดยสมบูรณ์ (absolute liability) ซึ่งสื่อความหมายไปในทิศทางเดียวกัน หมายถึง ความรับผิดชอบที่ผู้กระทำหรือผู้รับผิดชอบจะต้องรับผิดชอบในผลนั้นทั้ง ๆ ที่มิได้กระทำความผิดนั้น เข้าข่ายกรณีกฎหมายปิดปาก กรณีอันจะถือได้ว่าเป็น

ความรับผิดชอบที่ตนนั้น ก็ต่อเมื่อความผิดที่เกิดขึ้นนั้น มิได้เกิดขึ้นจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ การกระทำโดยมีเจตนาประสงค์ต่อผล หรือเจตนาเล็งเห็นผล และไม่ว่าผู้กระทำหรือผู้รับผิดชอบจะรู้หรือไม่รู้ถึงการก่อเกิดขึ้นของความผิดนั้นหรือไม่ก็ตาม ผู้กระทำหรือผู้รับผิดชอบก็ไม่พ้นความรับผิดชอบ (มานิตย จุมปา, 2554, หน้า 9)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการศึกษา ใช้การตีความข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มเติมคำอธิบายข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารแล้วนำมาสรุปโดยการอภิปรายผลการศึกษาของงานวิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของคนที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) อันมีสถานภาพเป็นบุคคลไร้ความสามารถ เกิดจากการกระทำละเมิดของบุคคลดังกล่าว ด้วยสาเหตุความยากจน เจ็บป่วยจิตเวช และที่สำคัญติดสุรายาเสพติด แต่บุคคลเหล่านี้ไม่มีความสามารถรับผิดชอบต่อผู้เสียหายได้ และบิดามารดา ผู้อนุบาล ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแล ก็ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น ความรับผิดชอบทั้งหมดจึงตกแก่ผู้เสียหาย แม้จะสามารถใช้สิทธิทางศาลได้แต่ก็หาก่อเกิดประโยชน์อันใดไม่ กลับยิ่งทำให้ได้รับความเสียหายมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงควรต้องมีมาตรการรองรับความเสียหายที่เกิดขึ้น มาตรการป้องกัน แก้ไขลดอัตราการเกิดขึ้นของคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) อันเป็นต้นเหตุของปัญหา โดยจัดตั้งองค์กรรับผิดชอบในระดับกระทรวง ระดับองค์กรปกครองท้องถิ่น ระดับชุมชน เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบ ดูแล ให้คำปรึกษาช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง จัดเวรยามรักษาความปลอดภัยเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน จัดตั้งกองทุนให้ความช่วยเหลือคนไร้ที่พึ่ง และผู้เสียหายที่ประสบภัยภายในองค์กรของรัฐ และสนับสนุนเอกชนในการจัดตั้งกองทุนให้ความช่วยเหลือบุคคลดังกล่าว

2. อภิปรายผลการวิจัย

1. การกระทำละเมิดของคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) ซึ่งมีสถานะเป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถตามกฎหมาย กล่าวคือ เป็นผู้เยาว์ คนวิกลจริต คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนชรา คนป่วยโดยเฉพาจิตเวช เมื่อกระทำละเมิดต่อผู้อื่น บุคคลเหล่านี้จะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย เว้นเสียแต่ว่า ไม่ถือเป็นการกระทำ ไม่รู้สำนึกในการกระทำของตน เช่น เด็กทารก คนวิกลจริตถึงขั้นไม่สามารถรับรู้ถึงการกระทำได้เลย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจจัยและสาเหตุการกระทำละเมิดของบุคคลไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) อันมีสถานภาพเป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถ เกิดจากปัจจัย 2 ด้าน ได้แก่

ปัจจัยด้านปัจเจกชน สาเหตุหลักมาจากความยากจน ความเจ็บป่วยโดยเฉพาจิตเวช ปัญหาครอบครัว ติดสุรายาเสพติด และปัจจัยด้านระบบสังคม สาเหตุหลักมาจากสภาวะทางสังคม ทำให้สังคมเปราะบาง สภาวะทางเศรษฐกิจ การเอาเปรียบ เช่น คนจรจัดป่วยจิตเวชหรือติดสุรายาเสพติดทำร้ายผู้สัญจรในชุมชน หรือปัญหาการตกงาน จนเป็นเหตุให้ต้องทำความผิดเพื่อยังชีพ

นอกจากนี้ สาเหตุของการก่อเกิดการกระทำความผิดละเมิด ในทางอาญาวิทยาได้แบ่งสาเหตุของการก่อเกิดการกระทำความผิดออกเป็น 3 กรณี (3 มุมมอง) ที่สำคัญ กล่าวคือ ด้านชีววิทยา (biology) ด้านจิตวิทยา (psychology) และด้านสังคมวิทยา (sociology)

จากการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า สาเหตุการกระทำความผิดของบุคคลไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) อันมีสถานภาพเป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถ มีสาเหตุหลักมาจาก อาการป่วยจิตเวช ติดสุรายาเสพติด แต่ผู้ให้ข้อมูลด้านสังคมศาสตร์ กลับแสดงความคิดเห็นโดยเห็นว่าบุคคลไร้ที่พึ่ง ส่วนใหญ่ตกเป็นผู้เสียหายถูกระทำความผิดจากสังคมมากกว่า เพราะโดยสภาพของคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) และภัยอันตรายสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาแก่บุคคลเหล่านี้ แต่ที่ยอมรับว่ามีส่วนน้อยที่เป็นภัยต่อสังคม โดยมีสาเหตุมาจากการติดสุรายาเสพติดเป็นหลัก และการถูกล่อลวงมาตกเป็นเครื่องมือของพวกมิจฉาชีพ

2. ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) (homeless)

ความรับผิดชอบเพื่อละเมิด หมายถึง ความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากละเมิดผู้กระทำความผิด ต้องรับผิดชอบ ถือเป็นความรับผิดชอบโดยผลกฎหมาย เป็นกระทำโดยจงใจ คือ กระทำโดยรู้ว่าจะทำให้ผู้อื่นเสียหาย หรือกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ ผู้กระทำต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย (สนันท์ภรณ์ โสถิพันธุ์, 2561, หน้า 31)

ดังนั้น เมื่อคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) อันมีสถานภาพเป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถกระทำความผิดขึ้น ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดย่อมตกแก่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้รับผิดชอบเป็นสำคัญ

จากการศึกษา พบว่า นอกเหนือจากผู้กระทำความผิดจะต้องรับผิดชอบแล้ว กฎหมายได้บัญญัติให้ ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ปกครองดูแล บุคคลผู้ไร้ความสามารถ เช่น บิดามารดากับบุตร คนไร้ความสามารถกับผู้อุปการะ นายจ้างกับลูกจ้าง ครูบาอาจารย์ นายจ้าง ผู้รับดูแลกับบุคคลผู้ไร้ความสามารถ ต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้กระทำความผิดด้วย เพื่อคุ้มครองผู้เสียหายให้ได้รับการชดเชย เยียวยาและสามารถกลับคืนสภาพเดิมได้ตามความในมาตรา 429 และมาตรา 430 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

แต่คนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) อันมีสถานะภาพเป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถ เมื่อขณะกระทำความผิดมิได้อยู่ในอำนาจปกครองดูแลของบิดามารดา ผู้อุปการะ นายจ้าง ครูบาอาจารย์ หรือผู้รับดูแล บุคคลผู้ไร้ความสามารถ ตามกฎหมายจึงส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นหลุดพ้นไม่ต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้กระทำความผิด

จากการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีแนวคิดแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง

แนวคิดแรก เห็นด้วยว่า เมื่อคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) อันมีสถานภาพเป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถ ทำละเมิดขึ้นในขณะที่ตนมิได้อยู่ในอำนาจปกครองของบิดามารดา ผู้อุปการะ นายจ้าง ครูบาอาจารย์ หรือผู้ดูแลบุคคลผู้ไร้ความสามารถ บุคคลเหล่านี้ก็ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดกับผู้กระทำความผิด

แนวคิดที่สอง เห็นว่า คนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) แม้เป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถทำละเมิดขึ้นในขณะที่มิได้อยู่ในอำนาจปกครองของบิดามารดา ผู้อุปการะ บุคคลเหล่านี้หาหลุดพ้นความรับผิดชอบไม่ เพราะอำนาจปกครองดูแลบุคคลเหล่านี้ ตามกฎหมายยังคงมีอยู่หาได้สิ้นสุดลงไม่ ดังนั้น บุคคลผู้มิอำนาจหน้าที่ปกครองดูแลยังคงต้องร่วมรับผิดชอบ

3. แนวทางในการให้ความช่วยเหลือ คุ่มครอง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากกระทำละเมิดของบุคคลผู้ไร้ความสามารถอันมีสถานภาพเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน)

จากการศึกษา พบว่า ปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2557 รองรับให้ความช่วยเหลือคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) แต่การเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) และทำละเมิด มีปัจจัยและสาเหตุมาจากปัจจัยด้านระบบสังคมและด้านปัจเจกบุคคล สังคมกลุ่มคนเปราะบาง ความยากจน ครอบครัว การเจ็บป่วย พิกการ ดังนั้น มาตรการของรัฐในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ไม่ตรงตามความต้องการอันแท้จริงของปัญหาคนไร้บ้าน

ด้านความช่วยเหลือผู้เสียหายซึ่งได้รับผลจากละเมิดของคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) ปัจจุบันรัฐไม่มีมาตรการใด ๆ รองรับ ผู้เสียหายต้องแบกรับความเสียหายทั้งหมดต่อชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง

ด้านการคุ้มครอง ผู้เสียหายมีเพียงสิทธิตามรัฐธรรมนูญในการใช้สิทธิทางศาลเพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย มาตรการทางเจ้าพนักงานตำรวจความผิดอาญาเห็นได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เพราะต้นเหตุแห่งปัญหาคือการเป็นคนไร้บ้านยังไม่ได้รับแก้ไขปัญหานั้นใดก็เกิดขึ้นตามมาอย่างต่อเนื่อง

จากการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีแนวคิดที่ว่า รัฐควรป้องกันการเกิดขึ้นของคนไร้บ้านอันเป็นต้นเหตุหลัก และเร่งให้ความช่วยเหลือคุ้มครองผู้เสียหายจากละเมิด อันเกิดจากคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) โดยควรมีระยะเวลาการแก้ปัญหา 3 ระยะ ได้แก่ ระยะสั้นแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รัฐควรเร่งแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย อาชีพ เพื่อให้หลุดพ้นจากการเป็นคนไร้บ้านและการก่อเกิดปัญหา ระยะกลางรัฐควรปรับแก้ปัญห โดยสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ สร้างความเสมอภาคเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และระยะยาวรัฐต้องมีนโยบายรองรับปัญหาในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง เพื่อให้ประเทศมีเสถียรภาพและความมั่นคง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. รัฐควรตรากฎหมายจัดตั้งองค์กรทำหน้าที่ ตรวจสอบ ดูแล ช่วยเหลือ และแก้ปัญหาแก่ประชาชนในระดับกระทรวง ระดับองค์กรปกครองท้องถิ่น ระดับชุมชน กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อป้องกันตกเป็นคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) อันเป็นต้นเหตุแห่งปัญหา

2. รัฐควรตรากฎหมายจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรรักษาความปลอดภัย โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่โดยมีค่าตอบแทน เพื่อป้องกันการกระทำความผิดในสังคม และช่วยลดปัญหาคนว่างงาน

3. รัฐควรตรากฎหมายจัดตั้งกองทุนให้ความช่วยเหลือคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) และผู้เสียหายที่ประสบภัยจากการทำละเมิดของคนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) ที่ไม่ได้รับการชดเชย เยียวยา และควรให้การสนับสนุนองค์กรหน่วยงานเอกชนในการจัดตั้งกองให้ความช่วยเหลือบุคคลดังกล่าวด้วย

บรรณานุกรม

- ขุนสมาหารหิตะคดี (โป๊ โปรคุปต์). (2549). พจนานุกรมกฎหมาย: บรรจุคำตั้งแต่โบราณกาลถึงปัจจุบัน
กาล สำหรับความสะดวกในผู้ใดศึกษา และผู้ต้องการทราบ. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จิต เศรษฐบุตร. (2556). **หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: โครงการตำรา
และเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตติ ติงศภักย์. (2530). **กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชูศักดิ์ ศิรินิล. (2526). **ตำราประกอบการศึกษากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด จัดการงาน
นอกสั่ง ลามิควรได้**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (ม.ป.ป.). Homelessness. สืบค้นจาก [https://anthropology-
concepts.sac.or.th/glossary/66](https://anthropology-concepts.sac.or.th/glossary/66)
- พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557. (2557, 23 ธันวาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 131
ตอนที่ 83. หน้า 1-19.
- ไพจิตร ปุณณพินธุ์. (2541). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด**. (พิมพ์ครั้งที่
8). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- มานิตย์ จุมปา. (2554). **คำอธิบายกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่
ปลอดภัย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มานิตย์ จุมปา. (2562). **คู่มือศึกษาวิชา กฎหมายรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
(พ.ศ. 2560)**. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2549). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง: หลักการพื้นฐานของกฎหมาย
ปกครองและการกระทำทางปกครอง**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- วรพจน์ สืบประเสริฐกุล. (2558). สถานะของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศสมัยปัจจุบัน.
วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, 4(1), หน้า 69-94.
- วารี นาสกุล และจรัญ ภัคดีธนากุล. (2553). **คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด
จัดการงานนอกสั่ง ลามิควรได้**. กรุงเทพฯ: จีระการพิมพ์.
- วินัย ล้าเลิศ. (2557) **กฎหมายการวิธีพิจารณาความแพ่ง 1 LAW 3005**. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- ศันท์กรณ โสทธิพันธุ์. (2561). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิดจัดการงานนอกสั่งลามิควรได้**.
(พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สายสุดา นิงสานนท์. (2525). **ความรับผิดชอบเด็ดขาดในกฎหมายลักษณะละเมิด**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สำนักบ้านมั่นคง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2560). **ถอดบทเรียน...การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไร้. สืบค้นจาก** <https://web.codi.or.th/wp-content/uploads/2019/05/BMK25600827-1.pdf>
- สุมาลี วงษ์วิจิต. (2548). **กฎหมายว่าด้วยละเมิดจัดการงานนอกสั่งลามิควรได้. กรุงเทพฯ:** มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุขุม ศุภนิติย์. (2550). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยลักษณะละเมิด. กรุงเทพฯ:** นิติบรรณการ.
- Curt R. Bartol & Anne M. Bartol. (2011). **Criminal Behavior: A Psychological Approach.** (9th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education/Prentice Hall.
- Robert M. Regoli, John D. Hewitt and Matt Delisi. (2011). **The Essentials Delinquency in Society.** Canada: Jones and Bartlett.
- Stephen G. Tibbetts. (2015). **Criminological Theory: The Essentials.** (2nd ed.). California: Sage.
- The Active Thai PBS. (2566, พฤศจิกายน 23). 50% ของคนไร้บ้านทั้งประเทศ อยู่ที่ กทม. 'ชีวิตดี ๆ ที่ไม่ลงตัว'. **The Active Thai PBS.** สืบค้นจาก <https://theactive.net/news/marginal-people-20231123/>